

FINSKE LÆRERE ER GLADERE END DERES DANSKE KOLLEGER

'Den lykkelige lærer, der ser sit job som et kald, er langt fra virkeligheden ude på de danske skoler. Troen på, at lærerjobbet er verdens vigtigste og mest meningsfulde, er ved at blive erstattet af fortællingen om den udkørte, stressede og grundlæggende utilfredse lærer. Anderledes ser det ud i Finland.

* Der er for tiden rigtig meget, der tyder på, at arbejdsglæden hos danske folkeskolelærere er nedadgående. Helt aktuelt kan man for eksempel pege på den ringe interesse for læreruddannelsen. Det stigende antal af lærere, der langtidssygemeldes, går ned med stress og/eller får tildelt førtidspension, er et andet eksempel.

Undervisningsminister Bertel Haarder er udmærket klar over problemerne, men opfordrede i sin tale ved åbningen af Center for Grundskoleforskning på DPU (3.9.2008) til, at man også husker de positive fortællinger om danske læreres indsats og folkeskolens succeser.

Det vil vi hermed imødekomme: I forhold til vore undersøgelser – ph.d.-projektet 'De danske og finske PISA-resultater i et kvalitativt, komparativt perspektiv', 2008 – er den gode historie, at danske lærere er vældigt engagerede. At de investerer hele deres personlighed i jobbet. At de er gode til at planlægge og gennemføre spændende projekter, og at de reflekterer meget over deres pædagogiske arbejde.

De danske folkeskoler, som indgår i vore undersøgelser, beretter om spændende læringsmiljøer, pædagogisk udviklingsarbejde, gode praksisser vedrørende tværfaglige projekter og mange velfungerende lærerteam. På disse områder kan mange lære af os - herunder den finske grundskole.

Hvis vi ser på de i indledningen omtalte problemer, er det imidlertid ikke nok at fortælle den gode historie. Det stigende stressniveau og den faldende arbejdsglæde hos danske lærere sættes i perspektiv, når vi ser på arbejdsglæden hos lærere i nabolandene. Helt konkret har vi i vores undersøgelser foretaget nogle kvalitative, komparative studier af danske og finske folkeskoler – og via disse opstillet nogle mulige forklaringer på de danske problemer.

Resultaterne viser, at mens de danske lærere er forbeholdene, holder de finske lærere meget af deres arbejde. I Finland har læreruddannelsen 'så længe man kan huske' været et hit blandt årets studenter. Her i august 2008 startede cirka 450 nye lærerstudenter på Helsingfors Universitet. Næsten 4.800 havde søgt ind med 'first priority'. Altså optages færre end hver 10. ansøger på den eftertragtede læreruddannelse. Samme tendens har længe gjort sig gældende på de øvrige finske læreruddannelsesinstitutioner.

Hvorfor? Finske og danske lærere har nogenlunde samme lønninger, ferieordninger, ansættelsesforhold, sikkerhed i jobbet, ugentlig arbejdstid, antal elever i klassen osv. De to samfund minder i det hele taget meget om hinanden: Nordiske velfærdssamfund med nogenlunde samme levestandard, samme antal indbyggere, erhvervsforhold, lovgivning, familiestruktur (mange skilsmisser, travle udearbejdende forældre).

Via interview med lærere og elever, observationer af hverdagens aktiviteter ude på skolerne samt undersøgelser af læreruddannelsesinstitutioner har vi søgt svar. Men lad os lige vende tilbage til den populære finske læreruddannelse. Basis for finsk læreruddannelse er den meget roste femårige 'pædagogiske magisteruddannelse', der er en slags kombination af klasse- og faglæreruddannelse med omfattende fordybelse i to linjefag. Det suppleret med en grunduddannelse i de øvrige skolefag samt pædagogiske fag, afgangsprøve og praktik.

Finske uddannelsesforskere peger selv på denne læreruddannelsesmodel som en del af baggrunden for de gode finske PISA-resultater. Og de har ret: De finske 'pædagogiske magistre' er misundelsesværdigt godt rustet til at varetage de mangeartede funktioner og opgaver. De finske lærere i vore undersøgelser peger i højere grad end de danske på den positive betydning af læreruddannelsen i forhold til deres daglige virke ude på skolerne.

FREDET EFTER KLOKKEN 15

Man kan på den baggrund antage, at den finske læreruddannelse klæder de finske lærere bedre på til jobbet end den danske. I tråd hermed kan man også sige, at de har en meget professionel tilgang til deres arbejde som lærere.

De magter måske i højere grad end deres danske kolleger at kunne håndtere nærhed-distance problemstillingen. De tager for eksempel ikke så meget arbejde med hjem. I stedet møder de ofte en halv time før om morgenen og bliver en time ekstra

om eftermiddagen. Her kan de ordne forberedelsen, mailkommunikation, mødeaktivitet og forældrekontakt.

Hvis forældrene vil have fat i læreren, kan de ringe til ham henne på skolen klokken 7.30 om morgenen. Når læreren så går hjem kl. 15 om eftermiddagen, er han fredet.

Der er ikke mindre forældresamarbejde og –indflydelse end i Danmark, men lærerne sætter rammerne for samarbejdet på en professionel måde, der indgyder respekt – og det er en lille brik i det spil, der hedder tilfredshed med skolen – både hos lærere og forældre.

I artiklen 'The Finnish miracle of PISA: historical and sociological remarks on teaching and teacher education' beskriver den finske skoleforsker Simula netop, at tilfredsheden både omfatter lærere og forældre. Til sammenligning har for eksempel Niels Egelund, der er institutleder på Center for Grundskoleforskning på DPU, flere gange påpeget, at forældretilfredsheden i Danmark slet ikke når samme højder.

Som en kuriositet kan i den forbindelse nævnes, at der er meget få privat- og friskoler i Finland. Omkring en procent af de finske elever går på sådanne, mens tallet i Danmark nærmer sig de 15 procent. Der er samme formelle muligheder for at oprette privat- og friskoler i Finland, men tilfredsheden med folkeskolen er simpelthen større.

FÆRRE MØDER OG STØRRE TILTRO

I det hele taget tyder meget på, at de finske lærere ikke - som i Danmark - har mistet status. Der hersker stor respekt for de finske læreres faglighed og professionalitet. Og tiltroen til, at de kan løse de opgaver, som samfundet via skolelovgivningen og de offentlige bevillinger har stillet dem, er ligeledes høj.

Vores undersøgelser viser også, at de finske lærere i højere grad end de danske koncentrerer sig om det, de ser som skolens kerneydelse - nemlig undervisning. De danske lærere har ikke samme konsensus omkring skolens kerneydelse og formål.

Man kan sige, at det er flot, at danske lærere har så utroligt mange mål, problemstillinger og indsatsområder i fokus, men det kan sikkert medføre stress og frustrationer, at opgaverne er så mange og diffuse.

I den finske skole holdes der ikke nær så mange formelle møder som i Danmark – man kender ikke til de mange teamstrukturer, vi kender her: klasseteam, årgangsteam, fagteam osv. De betyder ofte formelle mødestrukturer med faste mødetidspunkter, dagsordener, referater – og særligt fastlagte puljer med mødetid, der kan tælles op.

I stedet har man flere uformelle samarbejdsfora og –møder, der holdes ad hoc, når der er behov for det - typisk om morgenen og lige efter undervisningen om eftermiddagen, hvor alle lærerne som regel alligevel er på skolen.

PROFESSIONEL LEDELSE

Sammenfattende kan man sige, at de finske lærere i højere grad end de danske mestrer nærhed-distance problematikken. De holder fokus på undervisning og faglig udvikling som deres kerneydelse og grundlæggende kompetence.

De ser ikke sig selv som 'mini-psykologer', der primært har fokus på den enkelte elevs individuelle psykologiske og emotionelle forhold. De ser sig selv som professionelle ledere, der har høje faglige ambitioner på elevernes vegne og koncentrerer sig om at få klassen til at fungere, skabe trygge rammer om læringen og få 'orkestret til at spille'.

Det betyder også, at de finske elever i højere grad end de danske oplever en tydelig forskel mellem 'undervisningsrummet' og 'fritidsrummet'. Den danske folkeskole er i højere grad end den finske optaget af intimsfærens genstandsfelt: Nære relationer, følelser, venskaber, personlige behov, individuel motivation.

Det kan man sagtens fortolke som en fordel for den danske folkeskole, men i praksis kan det også være en komplikation og en stressfaktor, for er lærerne klædt på til det? Og kan de magte det samtidig med alle de andre ting, de skal tage sig af?

Der er tydelige koder i den finske skole, der handler om fællesskab og respekt for undervisningen, læreprocessen og læreren. En respekt, der er defineret ud fra et mål om, at alle elever skal lære, og at der ikke er nogen elever, der stilles lavere forventninger til – for eksempel på grund af deres sociale baggrund. Netop denne tydelighed i skolen og den respekt for undervisningen og lærerens arbejde, der er indbygget heri, er noget, blandt andre professor Thomas Ziehe har lagt meget vægt på.

Forskellen på den danske og finske lærers vilkår skal ikke så meget findes i folkeskoleloven – snarere i den særlige og vigtige rolle, undervisningen og skolen tildeles, og den respekt for og anerkendelse af lærergerningen, som ligger til grund for stort set al aktivitet i den finske skole. ■

FRANS ØRSTED ANDERSEN

Frans Ørsted Andersen er adjunk ved Center for Grundskoleforskning ved DPU. Han har i sin ph.d.-afhandling sammenlignet faglighed i de danske og finske skoler.

www.dpu.dk/om/fran

KRISTINA AALTONEN

Kristina Aaltonen er pædagogikstuderende på Københavns Universitet.